

Lathund 1 - källkritik, källsökning, källanvändning och källhänvisning

Fem K

Källkritik → Källsökning → Källanvändning → Källhänvisning → Källförteckning

Källkritik

Tänk på att

- ✓ källan ska helst vara försedd med namn
- ✓ använda de mest ämneskunniga källorna som finns i det ämne du undersöker
- ✓ källor kan ha olika syften

Källsökning

Sök material med eller utan IT-verktyg. Använd

- ✓ uppslagsverk
- ✓ läroböcker
- ✓ fackböcker
- ✓ artiklar från dagstidningar och tidskrifter
- ✓ officiella hemsidor

Källanvändning – grundläggande referat- och citatteknik

Referat betyder återberätta och återge. Du återger vad någon källa sagt eller skrivit.

Referatet skrivs i en sammanhängande text som du formulerar med egna ord.

Exempel:

I sin artikel "Disney på julafton" i *Ankeborgsnytt* 2012- 12-27 skriver kulturjournalisten Klara Kluck om senaste versionen av TV-programmet "Kalle Anka" och Kluck är kluven. Å ena sidan har TV-programmet fortfarande många tittare men å andra sidan har avsnitt ur nyare Disneyfilmer minskat Kalle Ankas eget utrymme. Programmet har mist sin stora stjärna och därmed också förlorat sin tjusning skriver Kluck och hoppas på en återgång till den tid då Kalle Anka själv stod i centrum för programmet.

Citat är en exakt återgivning av vad någon skrivit eller sagt. Citat anges med citattecken. Var sparsam med citat då större delen av texten ska vara referat.

Exempel:

Klara Kluck skriver: "Kalle Ankas tillkortakommanden i livet är en viktig del av miljoner människors firande av julafton".

Källhänvisning - fullständig källhänvisning och referatmarkör

Inled ditt referat med en **fullständig källhänvisning** som talar om vem som har skrivit vad, var och när.

Exempel:

Klara Kluck (vem) skriver i sin recension "Disney på julafton" (vad) i Ankeborgssnytt 2012-12-27 (var) att ... (när)

Referatmarkörer, vanligtvis källans efternamn, använder du om du skriver ett lite längre referat så att dina läsare inte glömmer att det är ett referat. Referatmarkörer skrivs i början, mitten eller i slutet av en mening och i början av nya stycken om du fortsätter att referera samma källa. "Skriver" och "säger" är neutrala referatmarkörer som alltid fungerar.

Exempel:

Kluck skriver ...

... säger Kluck ...

... skriver Kluck.

Källa i källan

Ibland har din källa i sin tur använt en källa som du vill återge.

Exempel:

Enligt Kluck säger Musse Pigg, professor i filmvetenskap, i en intervju att ...

Lathund 2 - källhänvisning med Harvard, Oxford samt källförteckning

Harvard

Harvard kallas också författare – årtalssystemet. Det är en källhänvisning med parentes direkt i referatet. I exemplet nedan finns även boksidan angiven.

Exempel:

Frankrike och Tyskland enades efter andra världskriget om att de skulle börja samarbeta (Almgren m.fl. 2003:167).

Oxford

Istället för källhänvisning med Harvard kan du använda Oxford som är en källhänvisning med fotnot.

Exempel:

Frankrike och Tyskland enades efter andra världskriget om att de skulle börja samarbeta.¹

Källförteckning

Harvard och Oxford måste kompletteras med en källförteckning. Den ska vara i alfabetisk ordning utifrån författarnas efternamn. Kursivera boktitlar och tidnings- och tidskriftsnamn.

Exempel:

Almgren, Hans m.fl. (2002) *Reflex123 samhällskunskap för gymnasieskolan* Gleerups

Kluck, Klara "Disney på julafton" *Ankeborgsnytt* 27/12 2012

Ribe, Göran www.ne.se sökord "tecknad serie". Hämtat 7/1 2013

Öberg, Elin (2008) *Mitt liv med Kalle Anka* Knatteförlaget

---

¹ Almgren m.fl. 2003:167

Lathund 3 - blockcitat, citat i citat och ofullständiga citat

Blockcitat

Om du vill citera tre meningar eller mer använder du lämpligtvis blockcitat. I ett blockcitat kan du ha bredare marginaler och minska storleken på typsnittet.

Exempel:

Göran Ribe ger i sin artikel om den tecknade serien i www.ne.se en definition:

tecknad serie, vanligen endast *serie*, sekvens av bilder, med eller utan text, vilka berättar en historia eller på annat sätt står i ett tidsförhållande till varandra; termen används även som benämning på en fortlöpande serietitel. Någon allmänt accepterad definition finns inte, utan gränsen mellan serier och andra bildsviter är flytande.

Citat i citat

När du vill citera ett citat använder du enkla citattecken kring källans citat.

Exempel:

Vad gäller skillnaden mellan Kalle Anka förr och nu skriver Kluck att den tekniska utvecklingen har lett fram till att 'göra en höna av en fjäder' verkligen har fått en ny innebörd.

Ofullständiga citat

Ibland vill man utelämna delar av ett citat. Korta avbrott markeras med tre punkter. I vetenskapliga sammanhang använder man som regel hakparentes för att förtydliga att de tre punkterna inte tillhör originaltexten.

Exempel:

”Förändringar av julaftonens TV-program [...] måste förankras hos TV-tittarna” skriver Kluck.

Lathund 4 - källkritik, värderingsmall och fem källkritiska bedömningsgrunder

Auktoritet

- Är det en erkänd källa? Är källan namnförsedd?

Innehåll

- Är innehållet objektivt, subjektivt eller både och?

Omfattning

- Hur allmänt och brett är materialet?
- Hur fördjupat är materialet?

Tillförlitlighet

- Hur säker är källan jämfört med andra källor?

Syfte

- Varför finns källan?

Målgrupp

- Passar källan mitt arbete?

Alternativ

- Finns det bättre information?

Aktualitet

- Gäller informationen fortfarande?

Användarvänlighet

- Är källan välstrukturerad?

1. Äkthetskritik

Materialet som ska bedömas samlas in och identifieras. Källa, författare, tillkomst bestäms. Detta kan användas för att bedöma kvarleveeffekten.

Exempel: 1) Studerar du efterspelet till ett krig är det undertecknade fredsfördraget ett exempel på en *kvarleva* av högsta källvärde. 2) En berättelse författad av en av de deltagande fredsförhandlingarna är en *berättande källa* och tillmäts därför lägre betydelse och vikt.

2. Närhetskritik

Om vi har att göra med en *berättande källa* så föredras den som i tid och rum ligger närmast det som avhandlas i källan

Exempel: Om två källor, båda ögonvittnesskildringar, den ena skriven dagen efter atombomben i Hiroshima och den andra skriven året efter, tillmäts den tidigare större betydelse och vikt.

3. Beroendekritik

En bedömning görs huruvida de *berättande källorna* som bedöms är beroende eller oberoende av varandra.

Exempel: 1) En journalist har (genom eget grävande) hittat ny intressant information om Palmemordet och publicerar den i en tidning. Denna källa är den *primära, oberoende källan*. 2) En annan tidning berättar om denna nya spännande information och utgör då en *sekundär källa, beroende* av den första. Större vikt tillmäts den primära källan.

4. Tendenskritik

En bedömning vilka intressen som kan ligga bakom den *berättande källan* görs.

Exempel: 1) En kungakrönika skriven av en hovanställd i slutet av 1700-talet kan ofta ses som en tendentiös källa, då den försöker försköna objektet i sin text. 2) En beskrivning av en moderat politik författad av en vänsterpartist eller vice versa kan antas vara tendentiös.

5. Funktionell källkritik

Källan kan sättas in i sitt sammanhang och värderas utifrån det.

Exempel: Ovanstående partipolitiska beskrivning av ett motståndarparti kan vara en bra källa (till och med kvarleva) då det istället handlar om att beskriva hur partiet såg på sitt motståndarparti vid en viss tidpunkt.